

Anna Domagała-Bielaszka

Relacje ekwiwalencji w reformulacjach parafrastycznych na płaszczyźnie dyskursu

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest pojęcie reformulacji o charakterze parafrazy rozpatrywanej w kategoriach ekwiwalencji występującej między członami wypowiedzenia. Pojęcie reformulacji parafrastycznej rozumiane jest tutaj jako element strategii komunikacyjnej, który polega na ustalaniu związków semantycznych, kognitywnych i pragmatycznych między jednostkami wypowiedzi. Analiza przykładów operacji reformulacji parafrastycznej pozwoli na wykazanie tego, iż należy rozróżnić obecność ekwiwalencji synonimicznej opartej na relacji tożsamości między członami wypowiedzenia, a równocześnie jej brak. Występowanie koreferencji członów wypowiedzi powoduje, że dla użytkowników języka człony tworzące akty reformulacji parafrastycznej są identyczne.

Definicja pojęcia reformulacji w interakcjach werbalnych

W ujęciu tradycyjnym operacja reformulacji jest strategią realizowaną na płaszczyźnie interakcji werbalnych. Mówimy o niej wówczas, gdy komunikat przekazany przez nadawcę jest ponownie formułowany przez niego samego lub przez odbiorcę. Należy podkreślić, że tego typu transformacja jest procesem różnorodnym, zarówno jeśli chodzi o treść, jak i formę. Wynika to z bogactwa środków językowych, które biorą udział w aktach reformulacji i w konsekwencji wpływa na trudności w ich precyzyjnym zdefiniowaniu.

Ze względu na częstość występowania procesów reformulacji opracowanie wyczerpującej typologii tego zjawiska jest przedsięwzięciem niezwykle trudnym. Ważnym krokiem jest ustalenie dychotomii: reformulacje parafrastyczne versus reformulacje nieparafrastyczne¹ oparte na charakterze leksykalnego wykładnika wprowadzającego reformulację, a także wzajemny stosunek płaszczyzn informacyjnych członów reformułowanego i reformułującego.

Operacje reformulacji można przedstawić następującym schematem:

RwR'

---

¹ C. Rossari, *Projet pour une typologie des opérations de reformulation*, „Cahiers de Linguistique Française” 1990, n° 11, s. 345–359.

gdzie R oznacza człon reformułowany, R' oznacza człon reformułujący i jednocześnie końcowy produkt operacji reformulacji, natomiast w jest leksykalnym wykładnikiem reformulacji. Jego rola polega na ustaleniu relacji reformulacji między dwoma członami.

Przykład (1) ilustruje powyższy schemat:

(1) Jad zmii jest szkodliwy, ale nie działa tak gwałtownie jak jad kobry, *to znaczy* nie powoduje śmierci natychmiast czy za pół godziny.

Między segmentem reformułowanym, *nie działa tak gwałtownie jak jad kobry*, a segmentem reformułującym, *nie powoduje śmierci natychmiast czy za pół godziny*, istniejąca już relacja ekwiwalencji semantycznej jest dodatkowo podkreślona przez leksykalny wykładnik reformulacji *to znaczy*.

Ekwiwalencja w przekładzie inter- i intralingwalnym

Koncepcja ekwiwalencji w teorii przekładu interlingwalnego zakłada, iż tekst oryginału i tekst docelowy łączy relacja równoważności treściowo-stylistycznej². Charakter tej relacji jest przedmiotem różnych interpretacji. Barbara Z. Kielar podkreśla, że nie ma zgodności co do tego, na czym polega ekwiwalentność przekładowa³. Zdaniem autorki tekst oryginału i tekst przekładu powinny dotyczyć tego samego pozajęzykowego stanu rzeczy, co wiąże się z inwariantem na poziomie treści. Jak stwierdza Catherine Fuchs⁴, pojęcie ekwiwalencji należałoby także zastosować do zdefiniowania parafrazy występującej w obrębie tego samego języka, czyli na płaszczyźnie intralingwalnej. Kategoria ekwiwalencji zastępuje pojęcie tożsamości semantycznej, od którego należałoby odejść podczas definiowania parafrazy w związku z tym, że nie jest możliwa absolutna identyczność semantyczna jednostek tworzących parafrazę. Parafrazowanie w ujęciu potocznym nie będzie polegać na dosłownym znaczeniu procesu językowego, który można określić wyrażeniem *powiem to samo inaczej*, ponieważ, jak zauważa Jadwiga Wajszczuk⁵, konsekwencją tego jest tworzenie nowej wartości komunikacyjnej. Stosownie do powyższych założeń, będziemy również rozpatrywać reformulację parafrastyczną w kategoriach ekwiwalencji. Proces ten, jako zabieg, którym posługują się lokutorzy w dyskursie, zakłada aktywność podmiotów w procesie ustalania relacji reformulacji parafrastycznej między wypowiedziami, co wiąże się z subiektywizmem i brakiem jednolitości.

Ekwiwalencja semantyczna versus ekwiwalencja pragmatyczna

Operacje reformulacji mogą być rozpatrywane zarówno na płaszczyźnie języka, jak i na płaszczyźnie dyskursu. Operacje reformulacji parafrastycznej oparte

² *Tezaurus terminologii translatorskiej*, red. J. Lukszyn, PWN, Warszawa 1993.

³ B.Z. Kielar, *Tłumaczenie i koncepcje translatorskie*, Ossolineum, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1988.

⁴ C. Fuchs, *La paraphrase entre la langue et le discours*, „Langue française”, 1982, n° 53, s. 22–33.

⁵ J. Wajszczuk, *O metatekście*, Katedra Lingwistyki Formalnej UW, Warszawa 2005.

na relacjach ekwiwalencji lub quasi-ekwiwalencji semantycznej, rozpatrywane na płaszczyźnie językowej, charakteryzują się stałością i uniwersalnością. Jak już zostało zasygnalizowanie powyżej, na płaszczyźnie dyskursu tego typu procesy ustalone są przez lokutorów subiektywnie. Mimo iż między członem reformułowującym a członem reformulującym nie zachodzi zależność ekwiwalencji na płaszczyźnie językowej, to lokutor może ustalić tego typu relacje na płaszczyźnie dyskursu za pomocą leksykalnych wykładników reformulacji parafrastycznej. Do zbioru wykładników leksykalnych posiadających cechy semantyczno-pragmatyczne pozwalające ustalić relacje parafrazy między segmentami dyskursu należą między innymi leksemy *to znaczy, znaczy się, znaczy, czyli, innymi słowy, inaczej, mówiąc inaczej, powiem inaczej, inaczej ujmując*.

W przykładzie (2) zaczerpniętym z kabaretu *Dudek*:

(2) M: [do klienta] Panie, obejrz Pan drzwi z tamtej strony, *to znaczy*, opuść Pan pomieszczenie pracownicze. Jak ja zawałam „EEE!”, to Pan wejdzie.

Skecz *Ucz się Jasiu*, Korpus PWN

segment reformułowany *Panie, obejrz pan drzwi z tamtej strony* nie wchodzi w relacje ekwiwalencji semantycznej na płaszczyźnie językowej z członem *opuść Pan pomieszczenie pracownicze*. Na poziomie dyskursu nadawca subiektywnie wprowadza między tymi członami relacje parafrazy dzięki połączeniu ich wykładnikiem *to znaczy*. Dla nadawcy komunikatu obydwie człony są nośnikami takiej samej informacji i sytuują się na tej samej płaszczyźnie pod względem hierarchii.

W języku francuskim zbiór tego typu wykładników, zwanych *opérateurs de la reformulation paraphrastique*⁶ czy *connecteurs de la reformulation paraphrastique*⁷, reprezentują wyrażenia takie jak *c'est-à-dire, autrement dit, en d'autres termes, ou*⁸. Przykładem ilustrującym rolę wykładnika w ustaleniu relacji operacji reformulacji jest fragment konwersacji:

(3) A.- Gdzie jest dyrektor?

B. - Dyrektor jest chory, *czyli* przedłużył sobie wakacje.

(Rossari, 14: 1994, tłum. A. D.-B.)

Analizując przykład, podkreślić należy funkcję wykładnika *czyli*, polegającą na ustaleniu predykatu identyczności między członem reformułowującym *Jest chory* a członem reformulującym *przedłużył sobie wakacje*, między którymi nie ma ekwiwalencji semantycznej. Dzięki zastosowanemu wykładnikowi nadawca komunikatu wprowadza znak równości między tymi członami. Mimo iż nie są one tożsame z punktu widzenia synonimiczności, to dla nadawcy komunikatu są równoważne.

Krótko mówiąc, można stwierdzić, iż reformulacja parafrastyczna to relacja między członem reformułowującym a członem reformulującym, która opiera się

⁶ E. Gülich, T. Kotschi, *Les marqueurs de la reformulation paraphrastique*, „Cahiers de Linguistique Française”, 1983, n° 5, s. 305–351.

⁷ C. Rossari, *Les opérations de reformulation: analyse du processus et des marques dans une perspective contrastive français-italien*, Peter Lang S.A., Berne 1994.

⁸ Tamże.

na istnieniu między nimi quasi-ekwiwalencji semantycznej i/lub pragmatycznej. Aspekt pragmatyczny reformulacji parafrastycznej jest konsekwencją zarówno sensu językowego, jak i referencji, i polega na użyciu języka w sytuacji mówienia.

Dodajmy, że ekwiwalencja o charakterze pragmatycznym może objawiać się w przeformułowaniu jednej wypowiedzi na inną, która jednak dokonuje tego samego aktu illokucyjnego lub perlokucyjnego.

Widać to w przykładzie (4):

(4) Kto ma jakiś ten czasomierz . która jest godzina?

Narodowy Korpus Języka Polskiego, dalej NKJP

W przykładzie (4) człon *kto ma jakiś ten czasomierz* należy traktować jako ekwiwalent członu *która jest godzina?*

Mimo iż wywołują taką samą reakcję u odbiorcy komunikatu, jego nadawca stosuje autoreformulację, czyli sam, z własnej inicjatywy, dokonuje przeformułowania członu *kto ma jakiś ten czasomierz*.

Przykład (5) świadczy o tym, iż w ogólnie przyjętym uzusie człony *Masz zegarek?* i *która godzina* są ekwiwalentne z punktu widzenia pragmatyki. Stąd wynika reakcja chłopca, odbiorcy komunikatu, który dysponuje wiedzą na temat użycia wypowiedzi typu *Masz zegarek?* w określonej rzeczywistości pozajęzykowej jako ekwiwalentnej do pytania *Która godzina?*

(5) ROWERZYSTA – Masz zegarek?

CHŁOPIEC – Jest wpół do dwunastej.

ROWERZYSTA – Idiota. Ja się nie pytam, która godzina, tylko czy masz zegarek.

CHŁOPIEC – Nie mam.

S. Mrozek, *Jak zostałem filmowcem*, NKJP

Źródłem nieporozumienia jest intencja rowerzysty, nadawcy komunikatu, by odbiorca literalnie zinterpretował pytanie o zegarek.

Wypowiedź (6) świadczy o tym, że w świadomości użytkowników języka polskiego pytanie *czy masz zegarek* funkcjonuje jako reformulacja implicytnego pytania *która godzina*. Obie wypowiedzi są elementami aktu reformulacji z dominującym aspektem pragmatycznym. Dla użytkowników języka są więc ekwiwalentne z pragmatycznego punktu widzenia. Jednak interpretacja dosłowna pytania *czy masz zegarek* przez odbiorcę mogłaby w pewnych okolicznościach prowadzić do sytuacji, w której nadawca komunikatu poczułby się urażony odpowiedzią:

(6) Co innego gdy ktoś Ciebie konkretnie spyta *czy masz zegarek* na ulicy a Ty mu odpowiesz „mam” (*nie podając godziny...*)

Wtedy mógłby to odebrać jako chamskie zachowanie i to pod warunkiem braku poczucia humoru lub wyjątkowego pośpiechu... rozumiesz?

„life, love & unity”, NKJP

Relacje ekwiwalencji semantycznej w reformulacji parafrastycznej

O relacji tożsamości między jednostkami języka w reformulacji parafrastycznej możemy mówić wówczas, gdy proces reformulacji parafrastycznej opiera się na relacjach ekwiwalencji semantycznej. Przedmiotem analizy będą tego typu relacje występujące w dwóch przypadkach. Pierwszym jest sytuacja, w której jeden z członów reformulacji zawiera skrótowiec, a drugi jego rozwinięcie. Drugim przypadkiem reformulacji, w której zachodzi relacja tożsamości między członem reformuowanym a członem reformującym, są terminy naukowe i ich eksplikacja.

Skrótowce

Jednym z przypadków, w których można mówić o relacjach tożsamości semantycznej między dwoma członami wypowiedzenia, są skrótowce, czyli wyrazy, które powstały przez skrócenie wyrażen składających się z dwóch lub więcej słów⁹. Typowa struktura reformulacji parafrastycznej tego typu polega na tym, że człon reformuowany zawiera skrótowiec, a jego rozwinięcie znajduje się w członie reformującym.

W przykładzie (7) człon reformuowany zawiera skrótowiec *ROW-u* należący do grupy zwanej głoskowcami, gdyż czytany jest jako suma głosek tworzących początek wyrazów rozwiniętej nazwy. Człon reformujący *Rybnickiego Okręgu Węglowego* jest rozwinięciem tego skrótowca. Między członem reformuowanym a reformującym istnieje relacja reformulacji parafrastycznej oparta na ekwiwalencji semantycznej. Relacja ta podkreślona jest wykładnikiem *czyli*.

(7) Druga fala napłynęła w czasach budowy *ROW-u*, *czyli* Rybnickiego Okręgu Węglowego, w latach sześćdziesiątych [...].

NKJP

Taką samą strukturę posiada również przykład (8), gdzie człon reformuowany ma postać skrótowca, a jego rozwinięcie znajduje się w członie reformującym.

(8) Wydawcą był przecież OKPIK, *czyli* Ogólnopolski Klub Postępowej Inteligencji Katolickiej.

NKJP

W obydwu przykładach nadawcą wypowiedzi, którą tworzą człony reformuowany i reformujący, jest ta sama osoba. Mamy więc do czynienia z autoreformulacją. Nadawcy komunikatów z własnej inicjatywy przytaczają rozwinięcia skrótów, chcąc w ten sposób uniknąć wieloznaczności związanej z możliwością innego rozwinięcia niż ich użycie standardowe. Zarówno w przykładzie (7), jak i (8) nadawca komunikatu jest jednocześnie jego pierwszym odbiorcą. Analizując swoją wypowiedź, dokonuje on jednocześnie jej autokontroli. Dzięki rozwinięciu skrótowców wypowiedź jest jasna i zrozumiała dla odbiorców.

⁹ *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Ossolineum, Wrocław 1999.

Reformulacja parafrastyczna zawierająca skrótowiec może mieć również strukturę odwrotną do wyżej omówionej, to znaczy, że człon reformułowany może zawierać rozwinięcie skrótowca. Ilustruje to przykład (9):

(9) Tego dnia strajk rozpoczęty przez górników kopalni „Wujek” w Katowicach został rozbity przez Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej, *czyli* ZOMO, za pomocą czołgów i broni palnej.

NKJP

Tutaj reformulacja składa się z członu reformułowanego w postaci rozwiniętej nazwy *Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej* i członu reformułującego zawierającego skrótowiec tej nazwy *ZOMO*. Relację reformulacji parafrastycznej między obydwoma członami wyznacza wykładnik *czyli*. Utworzony z pierwszych głosek wyrazów składowych skrótowiec *ZOMO* należy do grupy skrótowców standardowych. Jak wiadomo, formacje wojskowe *ZOMO* były używane przede wszystkim do rozpraszania manifestacji opozycyjnych. W latach 80. XX w. były znane z bezwzględności i brutalnych metod działania. Nadawca komunikatu, umieszczając skrót *ZOMO* w członie reformułującym, odwołuje się prawdopodobnie do wiedzy pozajęzykowej odbiorców, by w konsekwencji przywołać odpowiednie skojarzenia.

Również w przykładzie (10) rozwinięta nazwa *Studenckie Komitety Samopomocy* skrótowca literowego *SKS-y* tworzy człon reformułowany, skrótowiec zaś umieszczony jest w członie reformułującym.

(10) To już był czas, kiedy we wszystkich większych ośrodkach akademickich działały Studenckie Komitety Samopomocy, *czyli* SKS-y [...]

NKJP

W odróżnieniu od skrótowców wyżej omówionych w tym przypadku *SKS* można rozwinąć na inne sposoby, zrozumiałe jedynie dla odbiorców używających ich zgodnie z określonym standardem zależnym od kontekstu komunikacyjnego. Przykładowo *SKS* może być ekwiwalentem wyrażenia *Szkolne Koło Sportowe* czy *Studencki Klub Sportowy*. Jednak w każdym przypadku między członem reformułowanym a reformującym występuje ekwiwalencja semantyczna, gdyż każda z nazw rozwiniętych dla konkretnego użytkownika języka jest tożsama ze skrótowcem *SKS*.

Niekiedy rozwinięcie skrótu standardowego, już istniejącego w powszechnej świadomości odbiorców, jest tworzone *ad hoc*, z potrzeby sytuacji i w ściśle określonym celu. Przykładem takiego zabiegu językowego jest wypowiedź Leszka Moczulskiego w czasie sejmowej debaty o stanie wojennym w 1992 roku:

(11) My mamy pretensje, że wy jesteście z PZPR, *to znaczy*, rozszyfruję ten skrót – PZPR: płaćni zdrajcy, pachołki Rosji.
Sejmowa debata o stanie wojennym, 1 lutego 1992 r.

Proces reformulacji parafrastycznej tworzy człon reformułowany *PZPR* i człon reformułujący *płaćni zdrajcy, pachołki Rosji*. *To znaczy* pełni rolę wykładnika reformulacji parafrastycznej. Człon reformułowany mający formę skrótu literowego *PZPR*

pochodzącego od nazwy pierwszych liter wyrazów składowych *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza* w powszechnej świadomości społecznej funkcjonował wyłącznie w tym jedynym, oficjalnym rozwinięciu. Jego niestandardowe rozwinięcie w postaci *płatni zdrajcy, pacholki Rosji* posłużyło nadawcy komunikatu do osiągnięcia określonego zamiaru. O tym, że cel zastosowania tego rodzaju reformulacji parafrastycznej został osiągnięty, świadczy reakcja kilkudziesięciu polityków SLD, którzy uznali tę wypowiedź za obraźliwą do tego stopnia, że podali jej autora do sądu o naruszenie dóbr osobistych.

Przykład (12) ilustruje przypadek, kiedy lokutor tworzy skrótowiec, którego zakres ogranicza się do konkretnej sytuacji komunikacyjnej i jest zrozumiały jedynie dla konkretnego odbiorcy.

(12) TP, czyli Twój Problem. On ci przeszkadza normalnie żyć.

NKJP

Między członem reformułowany *TP* a członem reformującym *Twój Problem* istnieje relacja ekwiwalencji semantycznej, gdyż nadawca komunikatu utworzył skrótowiec zgodnie z zasadami tworzenia skrótowców literowych, czyli od pierwszych liter wyrażenia *Twój Problem*. Obydwa człony są więc tożsame na płaszczyźnie synonimii językowej.

Eksplikacja terminów naukowych

Proces reformulacji parafrastycznej pełni ważną funkcję w wypowiedziach mających na celu popularyzowanie dyskursu naukowego. Można określić, iż jest jednym z mechanizmów pozwalających na zrozumienie przekazywanych treści naukowych, które są trudne do zrozumienia dla niespecjalistów. By logiczna struktura wypowiedzi nie została naruszona, między terminem naukowym a jego eksplikacją powinny istnieć relacje, innymi słowy musi między nimi występować relacja synonimii. Umieszczone poniżej przykłady (13), (14) i (15) obrazują proces popularyzacji dyskursu naukowego dzięki reformulacji parafrastycznej:

(13) W Polsce i w Niemczech wpalano im piętno na czole i piersiach; w Hiszpanii przed podpaleniem stosu wykonywano dekalwację, czyli zdarcie z głowy skóry z włosami.

Korpus Języka

Polskiego Państwowego Wydawnictwa Naukowego (dalej Korpus PWN)

(14) Podobne możliwości dają geologom odwrócenia kierunku pola magnetycznego albo ławice bentonitów, czyli warstw pyłów osiadających na dnie morskim po podmorskich wybuchach wulkanów.

Korpus PWN

(15) Po modlitwie następuje zaharemienie panny młodej, czyli zakrycie jej twarzy welonem.

NKJP

Wypowiedź (13), zaczerpnięta z Korpusu Języka Polskiego Państwowego Wydawnictwa Naukowego, pochodzi z artykułu zamieszczonego w czasopiśmie „Przekrój”. Celem autora jest dotarcie do możliwie największej rzeszy odbiorców,

a obecność terminów naukowych jest elementem utrudniającym odbiór tekstu. By zredukować tego typu problemy, autor posługuje się aktem reformulacji parafrastycznej, która składa się z członu reformułowanego zawierającego termin *dekalwacja* oraz jego eksplikacji w postaci wyrażenia peryfrastycznego *zdarcie z głowy skóry z włosami*, tworzącego człon reformułujący.

Lokutor w przykładzie (14) wyjaśnia termin geologiczny użyty w dopełniaczu liczby mnogiej *bentontów* za pomocą wyrażenia peryfrastycznego *warstw pyłów osiadających na dnie morskim po podmorskich wybuchach wulkanów*. Relację ekwiwalencji semantycznej podkreśla dodatkowo wykładnik *czyli*.

Zarówno w przykładzie (13), jak i (14) nadawca komunikatu jest jednocześnie autorem członu reformułowanego i reformułującego, mamy więc do czynienia z autoreformulacją, co świadczy o tym, że sami autorzy uznają pojęcia czy terminy za utrudniające percepcję komunikatu, więc z własnej inicjatywy dokonują ich eksplikacji.

W przykładzie (15) autoreformulację parafrastyczną tworzy wyrażenie peryfrastyczne *zakrycie jej twarzy welonem*, które jest eksplikacją terminu *zaharemienie panny młodej*. Leksykalny wykładnik *czyli* odsyła odbiorcę do interpretacji relacji między segmentem *zaharemienie panny młodej* a segmentem *zakrycie jej twarzy welonem* jako ekwiwalentnych na płaszczyźnie metaforycznej.

Relacja quasi-ekwiwalencji w reformulacji parafrastycznej

Bardzo często lokutorzy posługują się procesem reformulacji parafrastycznej, w którym nie występuje relacja ekwiwalencji semantycznej między członami wypowiedzi. W takich przypadkach mówimy o quasi-ekwiwalencji, czyli relacji polegającej na ustaleniu tożsamości przez lokutora. Nadawca komunikatu może subiektywnie uznać człon reformułowany i reformułujący za równoważne, łącząc je wykładnikami, które ze względu na swe właściwości semantyczno-pragmatyczne mogą ustalać relację równoważności na płaszczyźnie dyskursu.

Powyższe założenie może oznaczać, że proces reformulacji parafrastycznej niesie ze sobą pierwiastek o zabarwieniu emocjonalnym, jak to obserwujemy we fragmencie konwersacji (16):

- (16) – Więc, wie pani, przeżycie moje było straszne.
 – To był jednak?
 – Jedynek. Ja już jestem inna i byłam inna, wie pani. Ja już wiedziałam, że ja już, powiedziałam, nie mam po co żyć. Mąż mój umarł przed tym i potem on.
 – *Czyli* straciła pani dwie najbliższe, najukochańsze osoby.

Korpus PWN

Człon reformułujący *straciła pani dwie najbliższe, najukochańsze osoby* jest rezultatem poszukiwań sposobu odpowiedniej rewerbalizacji sensu poprzedniej wypowiedzi. W porównaniu z poprzednimi przykładami, w których ten sam lokutor był autorem członu reformułowanego i reformułującego, w analizowanym przykładzie mamy do czynienia z odmienną sytuacją. Sens członu reformułowanego podlega operacji reformulacji przez odbiorcę komunikatu z jego własnej inicjatywy.

Reformułując sens wypowiedzi nadawcy, odbiorca daje do zrozumienia, że interesuje go wypowiedź rozmówcy, że jest on dla niego ważny. Jej końcowy rezultat w postaci członu *straciła pani dwie najbliższe, najukochańsze osoby* jest zwięzłą konkluzją poprzedniej wypowiedzi.

Przykłady (17) i (18) zawierają akty reformulacji parafrastycznej, ustalone dzięki wprowadzeniu wykładnika na bazie czasownika *mówić*, użytego eksplicytnie.

(17) Ostatnio za takich jak ja wzięli się wegetarianie, sugerując, że biorę udział w zbrodni pochłaniając mięso. *Mówiąc innymi słowy* – pożeracze schabu są wieprzami.

NKJP

(18) Pamiętajmy, że w naszym organizmie puryny powstają również w wyniku przemiany nukleoprotein – białek zawartych w jądrach komórek. Stąd w żywieniu należy uwzględniać diety niskopurynowe, *inaczej mówiąc* – nie nadużywać kawy, herbaty i kakao.

Korpus PWN

Lokutor w przykładzie (17) wysłał do odbiorcy informację, że dzięki właściwościom semantycznym wykładnika *mówiąc innymi słowy* człon reformułujący *pożeracze schabu są wieprzami* jest innym, pejoratywnym sposobem wyrażenia treści wyrażenia reformułowanego. W przykładzie (18) segment reformułujący *nie nadużywać kawy, herbaty i kakao* wyjaśnia wyrażenie reformułowane *uwzględnić diety niskopurynowe*. Tutaj lokutor stosuje operację reformulacji z myślą o odbiorcach, którzy nie dysponują specjalistyczną wiedzą z zakresu diabetologii, umożliwiającą zrozumienie komunikatu. Akt reformulacji w omawianym przykładzie jest sposobem przekształcenia terminu naukowego na pojęcie zrozumiałe dla szerokiego grona odbiorców komunikatu.

Przykład (19) zawiera leksykalny wykładnik reformulacji, pomijający komponent *mówić*. *Innymi słowy* można wyrazić za pomocą parafrazy *powiem inaczej*.

(19) Zabrzmi to banalnie, ale reklamę obdarza się – racjonalnie i uczuciowo, świadomie i podświadomie – stosunkiem typu „miłość i nienawiść”. *Innymi słowy* – z reklamą źle, ale bez reklamy jeszcze gorzej.

Korpus PWN

Nadawca komunikatu reinterpretuje sens członu reformułowanego *reklamę obdarza się – racjonalnie i uczuciowo, świadomie i podświadomie – stosunkiem typu „miłość i nienawiść”*, wybierając elementy językowe, które są obce stylowi oficjalnemu pierwszego członu. Wykładnik *innymi słowy* zapowiada wybór nowej, bardziej prostej formy językowej z *reklamą źle, ale bez reklamy jeszcze gorzej*, która w intencji nadawcy lepiej oddaje sens członu pierwszego. Człon reformułujący jest ekwiwalentem członu reformułowanego na płaszczyźnie dyskursu.

Podsumowanie

Złożoność problematyki związanej z operacjami reformulacji parafrastycznej wynika między innymi z bogactwa środków językowych, które biorą w nich udział.

Interlokutorzy reformułują daną wypowiedź, ustalając związki oparte na ekwiwalentach lub quasi-ekwiwalentach między poszczególnymi częściami dyskursu lub ideami, które dyskurs wyraża. Procesy te, rozpatrywane jako inherentna część dyskursu, charakteryzują się przede wszystkim subiektywizmem i brakiem uniwersalności dlatego, że pomiędzy członami reformulacji parafrastycznej występuje częściej ekwiwalencja pragmatyczna, objawiająca się w użyciu języka w sytuacji mówienia niż ekwiwalencja semantyczna, rozumiana jako relacja tożsamości między jednostkami języka. Płaszczyzną występowania reformulacji parafrastycznej opartej na relacjach tożsamości są między innymi skrótowce i ich rozwinięcia oraz eksplikacja terminów naukowych. W przypadku gdy między członami wypowiedzenia nie występuje relacja tożsamości, ważną rolę w ustaleniu quasi-ekwiwalencji między nimi pełnią wykładniki, które ze względu na swe właściwości semantyczno-pragmatyczne mogą ustalać relację równoważności między członami na płaszczyźnie dyskursu.

Należy podkreślić, że użycie procesów reformulacji parafrastycznej implikuje chęć wzajemnej współpracy lokutorów w interakcjach werbalnych, a poszczególne etapy reformulacji tworzą strategię, której zadaniem jest rozwiązywanie problemów komunikacyjnych.

Equivalence relations in paraphrastic reformulation on the discourse level

Abstract

The article presents a discussion of semantic and pragmatic equivalence relations that occur between the elements of a paraphrase. The process of reformulation is understood as an element of the communication strategy, and consists in transforming the utterance so that its elements are semantically identical or equivalent. The analysis of examples proves that the interlocutors, using paraphrases on the discourse level, arbitrarily introduce the paraphrastic relations between the elements of the reformulation. In this case, pragmatic equivalence between the reformulated element and the reformulating one is visible in the use of language in a spoken communication event. The examples used include acronyms and their extensions, as well as explanations of scientific terms. They are subjected to paraphrastic reformulation analysis in terms of semantic equivalence, i.e. identity relation between the elements of the utterance.

Anna Domagała-Bielaszka
studiuje na studiach doktoranckich
Instytutu Filologii Polskiej UP
e-mail: novecento@poczta.onet.pl